

Instytut Ogrodnictwa – PIB
Zakład Pszczelnictwa w Puławach
ul. Kazimierska 2a, 24-100 Puławy
www.opisik.pulawy.pl

Sektor pszczelarski w Polsce w 2021 roku

Autor:
dr Piotr Semkiw
Zakład Pszczelnictwa w Puławach
e-mail: piotr.semkiw@inhort.pl

Puławy 2021

Analizę sektora pszczelarskiego w Polsce wykonano w Zakładzie Pszczelnictwa w Puławach w związku z zawartą z Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa w Warszawie umową nr 4/B/704/2021/22 na realizację projektu wsparcia naukowo – badawczego w ramach realizacji mechanizmu WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2021/2022.

Zrealizowane zadanie objęło ocenę liczby rodzin pszczelich, napszczelenia, liczby pszczelarzy i ich struktury wiekowej oraz struktury pasiek. Równocześnie scharakteryzowano kluczowe wskaźniki charakteryzujące krajowy rynek miodu tj. produkcję, koszty, ceny i handel zagraniczny. Określono także straty rodzin pszczelich po zimowaniu 2020/2021 oraz w sezonie pszczelarskim.

Materiały źródłowe uzyskano z: Inspekcji Weterynaryjnej (IW) (rejestry pasiek prowadzone przez Powiatowe Inspektoraty Weterynarii – stan na 30 październik 2021 r.), Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (KOWR) (95 ankiet z organizacji pszczelarskich zebranych w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2021/2022 – dane na 30 września 2021 r.), Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, własnych analiz rynku.

1. Liczba rodzin pszczelich

W rejestrach prowadzonych przez Inspekcję Weterynaryjną znajduje się 2,01 mln rodzin pszczelich (tab.1)¹. Najwięcej pni – ponad 261 tys. zarejestrowanych jest w województwie lubelskim (13% ogółu), a najmniej w opolskim – 55,3 tys. (2,7%). W ciągu ostatniego roku liczba rodzin pszczelich w skali całego kraju wzrosła o 14% (247,5 tys.). W kilku województwach odnotowano znacznie wyższy wzrost w porównaniu do wartości średniej. Na przykład w województwie podlaskim, pomorskim i lubuskim było to odpowiednio: 28,3%, 27% i 25%. Jedynie w woj. podkarpackim liczba rodzin pszczelich pozostała na niezmienionym poziomie, a nawet nieznacznie spadła (-0,03%) w stosunku do danych z roku 2020. W wartościach liczbowych najwięcej rodzin pszczelich przybyło w rejestrach prowadzonych przez powiatowe jednostki Inspekcji Weterynaryjnej z Lubelszczyzny, woj. małopolskiego i wielkopolskiego, stanowiło to odpowiednio: 40,3 tys.; 30,3 tys. i 24,9 tys.

Na podstawie analizy danych zawartych w bazie Inspekcji można zauważyć, że w pasiekach małych, o liczbie nie wyższej niż 20 rodzin pszczelich, utrzymywanych jest prawie 611 tys. pni. Pasieki średnie (od 21 do 50 pni) obejmują 724 tys. rodzin. Większe gospodarstwa (od 51 do 80 pni) koncentrują 419,6 tys. rodzin. Te pasieki, które ze względu na skalę prowadzonej produkcji zaliczane są do działów specjalnych produkcji rolnej (pow. 80 pni) integrują 258,6 tys. rodzin pszczelich.

W ostatnim roku liczba rodzin pszczelich w pasiekach małych wzrosła o 0,7%. Wzrost liczby pni pszczelich wynoszący 3,1% stwierdzono w pasiekach największych (pow. 80 rodzin). 5 pkt. procentowych wyniosła dynamika wzrostu w pasiekach średnich, zaś w gospodarstwach liczących od 51 do 80 pni odnotowano 5,2% wzrost. Gospodarstwa zrzeszone w organizacjach pszczelarskich posiadają 1,54 mln pni pszczelich (76,4% ogółu). W stosunku do roku ubiegłego liczba rodzin pszczelich wśród tych podmiotów wzrosła o 4,6%.

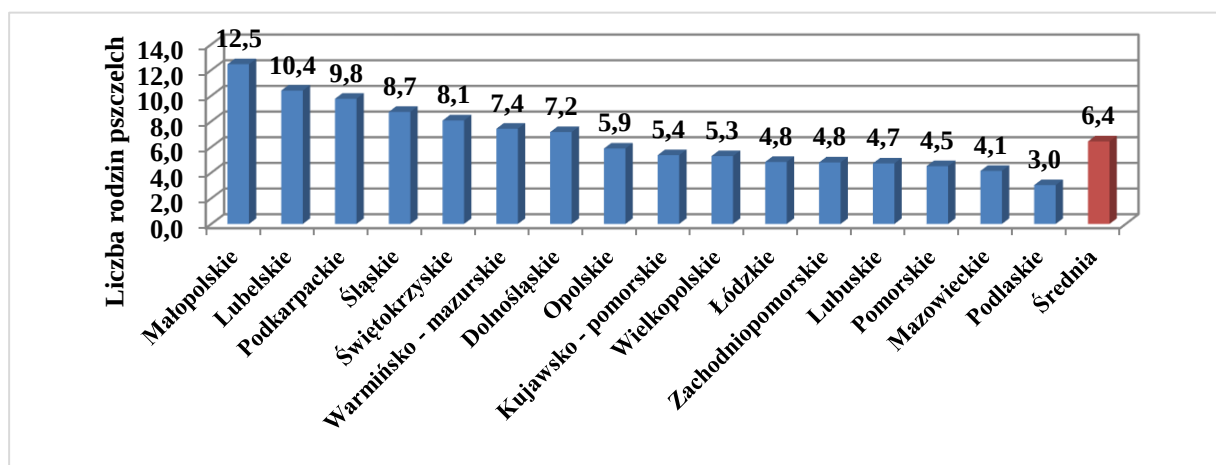
¹ Rzeczywista liczba pni może różnić się od wykazanej wartości z uwagi na ograniczony stopień aktualizowania danych w rejestrach PIW oraz z powodu braku danych w przypadku 4036 zgłoszonych podmiotów.

Tabela 1. Liczba rodzin pszczelich w odniesieniu do struktury pasiek

Województwo	Struktura pasiek (liczba rodzin pszczelich)								Łączna liczba rodzin pszczelich
	do 5	od 6 do 10	od 11 do 20	o 21 do 50	od 51 do 80	od 81 do 150	od 151 do 300	pow.301	
Lubelskie	2989	15208	40292	100794	71368	14964	9691	5850	261156
Małopolskie	9238	25202	38330	64767	29908	10054	6222	5373	189094
Warmińsko - mazurskie	1278	5984	16960	55750	49324	23555	15067	11574	179492
Podkarpackie	4290	19081	39004	64015	31933	9298	4831	1720	174172
Wielkopolskie	5173	15136	28511	54785	33117	10785	8322	1917	157746
Mazowieckie	4614	15974	31556	54082	25332	7733	4008	3722	147021
Dolnośląskie	3821	13355	28319	55458	26885	10762	3445	840	142885
Zachodniopomorskie	1639	6311	15391	42738	27238	10090	4890	1550	109847
Śląskie	10728	20500	27781	30429	12379	3097	2166	655	107735
Kujawsko - pomorskie	2562	7855	17323	39057	19375	6998	1594	1637	96401
Świętokrzyskie	1914	8192	16697	34576	20852	6960	3582	1723	94496
Łódzkie	3608	11397	21647	31853	13430	3717	2448	0	88100
Pomorskie	1828	5892	12460	30167	16829	6401	4861	4070	82508
Lubuskie	1399	4979	10689	22081	16705	3961	2681	3480	65975
Podlaskie	1170	4755	11155	24472	12778	4458	1875	513	61176
Opolskie	1794	5639	11336	19013	12138	3009	1307	1100	55336
Suma	58045	185460	367451	724037	419591	135842	76990	45724	2013140

2. Napszczenie – liczba rodzin pszczelich przypadających na 1 km²

Zmiany w ogólnej liczbie rodzin pszczelich, przy stałej wielkości jaką jest powierzchnia poszczególnych regionów i całego kraju, wpływają na poziom napszczenia. W roku bieżącym liczba rodzin pszczelich przypadających na 1 km² wyniosła 6,4. W porównaniu do roku ubiegłego wartość ta wzrosła o 0,8 co bezpośrednio wynikało z dynamiki zmian w zakresie ogólnej liczby rodzin pszczelich. W poszczególnych regionach sytuacja w zakresie napszczenia jest różna. W największym stopniu napszczelone jest województwo małopolskie. nieznacznie mniejszym zakresie lubelskie i podkarpackie. Zgoła odmienną sytuację obserwuje się w podlaskim i na Mazowszu.

Ryc. 1. Liczba rodzin pszczelich przypadających na 1 km².

3. Liczba pszczelarzy i struktura pasiek

W dokumentacji prowadzonej przez Powiatowe Inspektoraty Weterynarii znajduje się 91,1 tys. podmiotów posiadających rodziny pszczele. Jednakże w przypadku ok. 4 tys. rekordów uwzględnionych w bazie, brakuje adnotacji odnośnie rozmiaru prowadzonej działalności, tj. liczby pni pszczelich. W związku z tym w tabeli 2 ujęto tylko tych pszczelarzy, dla których prowadzona jest pełna dokumentacja czyli łącznie ok. 87 tys.

W porównaniu do stanu sprzed roku liczba producentów wzrosła o 6% (ok. 5tys.). Najwięcej nowych podmiotów przybyło w województwie wielkopolskim (657) i lubelskim (575). W grupie pasiek małych, czyli nieprzekraczających 20 pni, łączna liczba nowych rejestracji wyniosła ok. 800 pomimo, że o ok. 200 spadła liczba pasiek o strukturze od 6 do 10 rodzin pszczelich. Pasiek średnich (21-50 pni) przybyło nieznacznie ponad 2,5 tys. i ok. 1,3 tys. gospodarstw o wielkości od 51 do 80 rodzin pszczelich. W przypadku największych pasiek (pow.80 pni) odnotowano 282 nowe podmioty.

Według danych z KOWR 51,4 tys. producentów należy do organizacji pszczelarskich (59% ogółu). W ciągu roku liczba członków w organizacjach pszczelarskich zwiększyła się o ok. 1 tys. osób (1,9%).

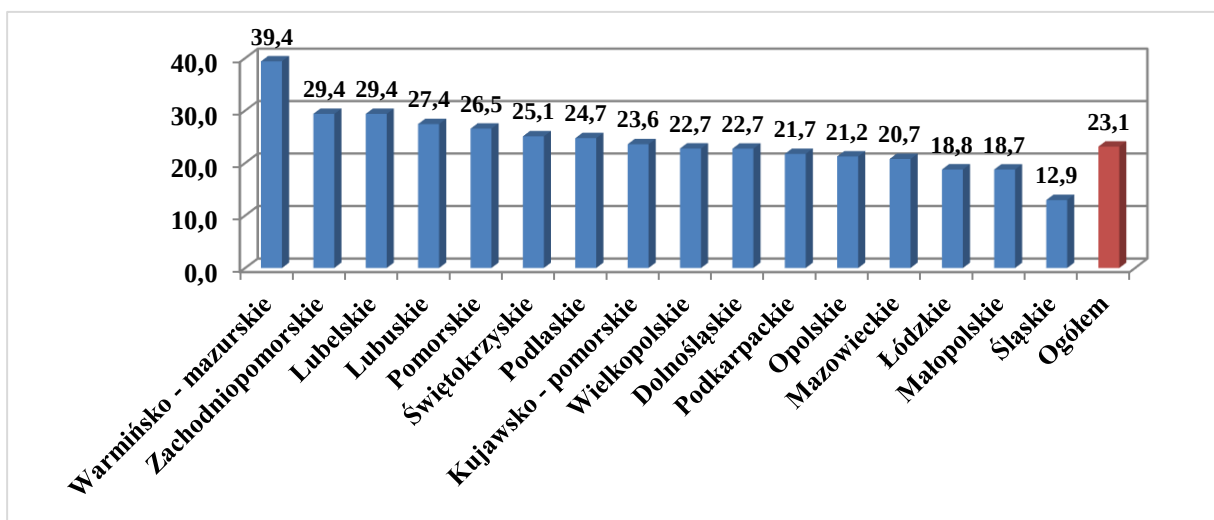
Tabela 2. Liczba pszczelarzy w odniesieniu do struktury pasiek

Województwo	Struktura pasiek (liczba rodzin pszczelich)								Liczba pszczelarzy łącznie
	do 5	od 6 do 10	od 11 do 20	od 21 do 50	od 51 do 80	od 81 do 150	od 151 do 300	pow.301	
Małopolskie	2391	2888	2329	1913	439	92	29	10	10091
Lubelskie	758	1700	2399	2841	1009	135	46	8	8896
Śląskie	3008	2439	1720	936	181	32	10	2	8328
Podkarpackie	1063	2139	2367	1872	464	89	23	3	8020
Mazowieckie	1230	1844	1941	1600	372	75	20	5	7087
Wielkopolskie	1319	1690	1716	1582	477	106	40	5	6935
Dolnośląskie	977	1497	1693	1608	395	102	16	2	6290
Łódzkie	888	1290	1319	960	195	33	12	0	4697
Warmińsko -mazurskie	336	669	999	1542	701	221	72	17	4557
Kujawsko - pomorskie	671	886	1049	1123	284	67	8	2	4090
Świętokrzyskie	491	905	1004	985	301	62	15	5	3768
Zachodniopomorskie	418	700	924	1185	394	93	24	3	3741
Pomorskie	486	663	751	869	248	60	22	10	3109
Opolskie	506	644	689	556	175	27	7	2	2606
Podlaskie	322	536	673	708	186	40	8	1	2474
Lubuskie	320	523	618	649	240	41	12	4	2407
Suma	15184	21013	22191	20929	6061	1275	364	79	87096

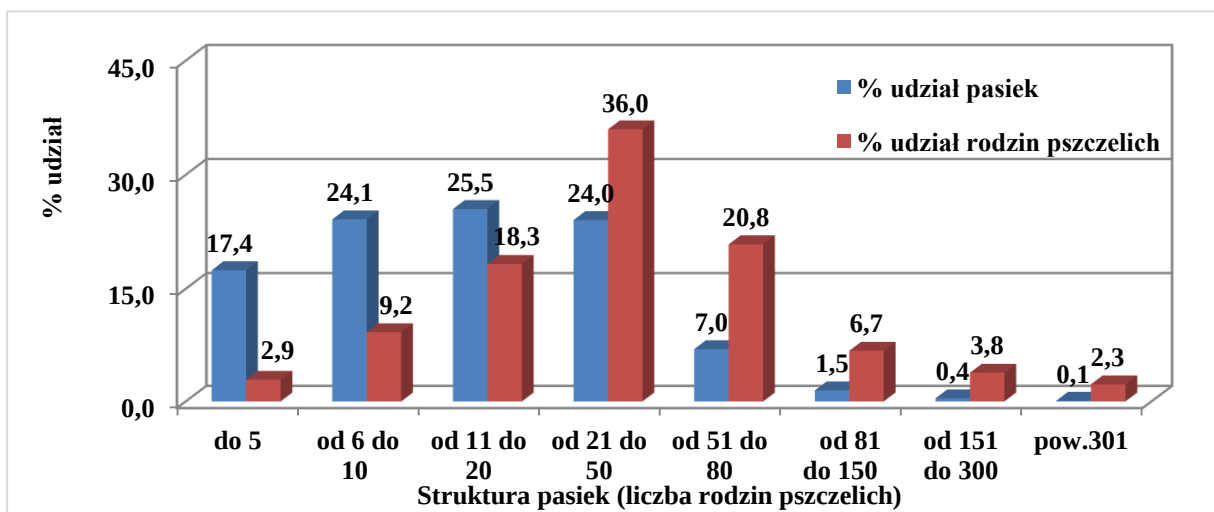
W oparciu o dane pochodzące z Inspekcji Weterynaryjnej średniej wielkości pasieka liczy 23 rodziny pszczele (ryc. 2). W porównaniu do ubiegłorocznych wyliczeń wartość ta nieznacznie zwiększyła się (o 1,6). Oznacza to pewien zwrot w stosunku do wieloletnich tendencji spadkowych, które miały miejsce w tym zakresie. Niezmiennie na terytorium Polski mamy do czynienia z silnym zróżnicowaniem wskaźnika wielkości pasiek w regionach, a występujące zależności są stałe. Od lat największe pasieki (około 39 rodzin) znajdują się na

terenie Warmii i Mazur, a najmniejsze (ok. 13 rodzin) są w regionie śląskim. Pasieki pszczelarzy zrzeszonych w organizacjach pszczelarskich są większe, gdyż liczą 30 rodzin pszczelich.

W strukturze wielkościowej przeważają pasieki liczące od 11 do 20 pni (25,5%) (ryc. 3). Podobny udział - 24%, stanowią te, które obejmują od 6 do 10 pni i od 21 do 50 pni. Kolejną pozycję w zestawieniu zajmują pasieki do 5 pni, których jest 17,4%. Większe gospodarstwa (od 51 do 80 pni) stanowią 7% ogółu, a te największe (powyżej 80 pni) 2% wszystkich. Najwięcej, gdyż 36% całkowitej liczby rodzin pszczelich znajduje się w pasiekach liczących od 21 do 50 rodzin. Co piąta rodzina pszczela wchodzi w skład gospodarstwa składającego się z od 51 do 80 pni. Również sporo tj. ok. 18% rodzin jest w pasiekach od 11 do 20 pni. Pasieki duże (powyżej 80 rodzin) integrują 12,8% wszystkich rodzin pszczelich, natomiast te najmniejsze (poniżej 10 rodzin pszczelich) 12,1%.

Ryc. 2. Średnia wielkość pasiek.

Ryc. 3. Struktura pasiek w Polsce i procentowy udział rodzin pszczelich w poszczególnych wielkościach pasiek.

Struktura pasiek zrzeszonych w organizacjach pszczelarskich przedstawia się w sposób następujący: dominują pasieki złożone z 21 do 50 rodzin pszczelich (30,2%) oraz od 11 do 20 rodzin pszczelich (27,7%). 17,5% ogółu stanowią pasieki obejmujące od 6 do 10 rodzin. Natomiast jedna na dziesięć to pasieka licząca do 5 rodzin. Pozostałe (powyżej 50 pni) to 14,6%, spośród których gospodarstwa złożone z ponad 80 rodzin stanowią 3,6%.

Według rejestrów weterynaryjnych w gospodarstwach zawodowych czyli liczących ponad 150 pni znajduje się nieco ponad 122 tys. rodzin pszczelich (tab. 3). W porównaniu do roku ubiegłego liczba pasiek posiadających ten status zwiększyła się o 120, a liczba rodzin wzrosła o ponad 36 tys. Spośród 443 gospodarstw w 79 stan rodzin przekracza 300. Na tle kraju niekwestionowanym liderem w zakresie uzawodowienia pszczelarstwa jest Warmia i Mazury. W tym województwie niemal 15% ogółu rodzin znajduje się w pasiekach profesjonalnych, a średnia pasieka liczy prawie 300 pni. Pozycję wicelidera z 54 zawodowymi gospodarstwami zajmuje Lubelszczyzna. Można zauważyć, że największym potencjałem produkcyjnym wśród ogółu gospodarstw zawodowych dysponują pszczelarze z województwa lubuskiego, gdyż średnia pasieka liczy 385 rodzin pszczelich.

Organizacje pszczelarskie w stosunku do danych z Inspekcji wykazują 653 pasieki zawodowe, 132 z nich liczy ponad 300 rodzin pszczelich.

Tabela 3. Charakterystyka pszczelarstwa zawodowego

Województwo	Liczba pasiek zawodowych	Liczba rodzin pszczelich w pasiekach zawodowych	% rodzin pszczelich w pasiekach zawodowych w porównaniu do pozostałych	Średnia wielkość pasieki zawodowej
Warmińsko - mazurskie	89	26641	14,8	299,3
Lubelskie	54	15541	6,0	287,8
Wielkopolskie	45	10239	6,5	227,5
Małopolskie	39	11595	6,1	297,3
Pomorskie	32	8931	10,8	279,1
Zachodniopomorskie	27	6440	5,9	238,5
Podkarpackie	26	6551	3,8	252,0
Mazowieckie	25	7730	5,3	309,2
Świętokrzyskie	20	5305	5,6	265,3
Dolnośląskie	18	4285	3,0	238,1
Lubuskie	16	6161	9,3	385,1
Łódzkie	12	2448	2,8	204,0
Śląskie	12	2821	2,6	235,1
Kujawsko - pomorskie	10	3231	3,4	323,1
Opolskie	9	2407	4,3	267,4
Podlaskie	9	2388	3,9	265,3
Ogółem	443	122714	6,1	277,0

4. Struktura wiekowa pszczelarzy

Według danych ze związków pszczelarskich, 30% wśród ogółu pszczelarzy to osoby starsze niż 65 lat (tab.4). Najwięcej (31,1%) jest producentów w wieku od 51 do 65 lat. Odsetek młodych pszczelarzy wynosi obecnie 12%. Do kategorii wiekowej zawartej w przedziale 36-50 lat zalicza się 26,9% pasieczników. W okresie roku nie zauważono istotnych zmian w analizowanym parametrze. Warto dodać, że największy procentowy udział stanowią osoby w wieku 51-65 lat i posiadające pasiekę złożoną z 21 do 50 pni.

Tabela 4. Struktura wiekowa pszczelarzy (%) w odniesieniu do struktury pasiek

Struktura pasiek (liczba rodzin pszczelich)	Wiek pszczelarzy (lata)			
	do 35	od 36 do 50	od 51 do 65	powyżej 65
do 5	1,46	2,53	2,62	3,42
od 6 do 10	2,11	4,48	4,91	5,96
od 11 do 20	3,27	7,07	8,48	8,90
od 21 do 50	3,37	8,26	9,68	8,89
od 51 do 80	1,39	3,33	3,88	2,42
od 81 do 150	0,26	0,78	1,00	0,25
od 151 do 300	0,13	0,39	0,39	0,11
powyżej 300	0,03	0,06	0,14	0,03
Struktura wiekowa	12,02	26,90	31,10	29,98

5. Produkcja miodu

W bieżącym sezonie pszczelarskim w krajowych pasiekach wyprodukowano 18,4 tys. ton miodu (tab.5). Mimo, że w porównaniu do minionego sezonu produkcja była wyższa o ok. 5,8 tys. ton to uzyskane w tym roku wyniki należy zaliczyć do przeciętnych. W pasiekach amatorskich w przeliczeniu na 1 pień pszczele odwirowano 12,5 kg miodu, natomiast w pasiekach towarowych - 21,4 kg. Ilość wziętku pszczelego spadła głównie z powodu zimnej i mokrej aury panującej w okresie wiosennym i deszczowego okresu letniego. Południowo – wschodnia Polska, szczególnie Podkarpacie, najsilniej doświadczyło wpływu pogody na zbiory miodu. Dodatkowo brak pożytku spadziowego ze spadzi z drzew iglastych, jednego z ważniejszych pożytków towarowych na tym terenie istotnie wpłynął na ogólną produkcję miodu. W związku z czym w przypadku małych pasiek właśnie w województwie podkarpackim odnotowano najniższe w kraju jednostkowe zbiory miodu, które wyniosły tylko 5,8 kg z jednej rodziny pszczelej. W przypadku pasiek towarowych najniższe wyniki uzyskano w województwie świętokrzyskim (17,3 kg). Z kolei najwyższą produkcję miodu z jednej rodziny pszczelej zarówno w pasiekach amatorskich, jak i towarowych uzyskano w województwie lubuskim, odpowiednio: 19,8 kg i 33,6 kg. Jeśli chodzi o produkcję miodu w regionach to najwięcej pozyskano w województwie lubelskim (ok. 2,1 tys. ton), a najmniej w województwie opolskim (325 ton).

Tabela 5. Produkcja miodu w kraju i w poszczególnych województwach

Województwo	Produkcja miodu		
	Pasieki amatorskie (kg/rodz. pszczelą)	Pasieki towarowe (kg/rodz. pszczelą)	Produkcja miodu całkowita (t)*
Dolnośląskie	15,6	24,4	1491,3
Kujawsko - pomorskie	12,8	23,8	935,7
Lubelskie	10,8	23,2	2100,8
Lubuskie	19,8	33,6	1020,7
Łódzkie	15,0	23,6	844,0
Małopolskie	10,8	22,8	1092,8
Mazowieckie	17,4	24,8	1845,7
Opolskie	10,9	19,1	325,0
Podkarpackie	5,8	22,8	587,0
Podlaskie	17,2	25,1	545,2
Pomorskie	10,2	22,3	528,3
Śląskie	10,3	31,1	1420,5
Świętokrzyskie	8,8	17,3	583,8
Warmińsko - mazurskie	16,8	20,8	1533,0
Wielkopolskie	13,8	19,5	1974,0
Zachodniopomorskie	15,5	20,7	947,4
Ogółem**	12,5	21,4	18431,6

*skorygowana o straty rodzin pszczelich po zimowaniu (2020/2021) i w sezonie pszczelarskim 2021 r.

** uwzględnia dane 1 organizacji ogólnopolskiej

6. Ceny miodu i struktura sprzedaży

Na rynku hurtowym, w porównaniu do cen ubiegłorocznych, miody wielokwiatowe i rzepakowe podrożały średnio o 1,3 zł za kilogram (tab.6). Również więcej (ponad 2 zł za kg) płacono za miody lipowe i gryczane. W przypadku miodu akacjowego, cena wzrosła nieznacznie. Warto przypomnieć, że w przypadku tego miodu duży skok cenowy (ponad 5 zł) odnotowano w 2020 roku. Dla miodu spadziowego ze spadzi iglastej średnia cena była wyższa o ponad 3 zł/kg, a za miody ze spadzi liściastej pszczelarzom proponowano średnio 24 zł/kg. W ich przypadku podwyżka była również spora (4 zł/kg). Miód wrzosowy w skupie kosztował 45 zł/kg, w jego przypadku cena wzrosła o 10 zł/kg. Warto przypomnieć, że przedstawione w tabeli stawki maksymalne były proponowane w sytuacji gdy miody odmianowe spełniały wysokie wymagania normatywne, spośród których istotny wpływ miały wyniki analizy pyłkowej (miody nektarowe) i przewodności elektrycznej właściwej (miody spadziowe).

Sprzedaż bezpośrednia miodu pozwalała uzyskać zdecydowanie większe kwoty przychodu aniżeli sprzedaż hurtowa, jednakże ceny nie zmieniły się zasadniczo w odniesieniu do roku ubiegłego. Najtańszym produktem był miód rzepakowy (29,6 zł/kg), a najdroższym wrzosowy (65,4 zł/kg). Kilogram miodu wielokwiatowego kosztował o 1,8 zł więcej w stosunku do miodu z rzepaku. Spośród miodów nektarowych z okresu lata najwyższe ceny uzyskiwał miód gryczany (37,3 zł/kg), zaś najniższe - akacjowy (34,4 zł/kg). Cena miodu lipowego oscylowała na poziomie 36 zł za kg. Miód spadziowy ze spadzi liściastej przekroczył kwotę 40 zł/kg, a spadziowy ze spadzi iglastej – 46 zł.

Spośród wszystkich kanałów dystrybucji miodu sprzedaż detaliczna charakteryzowała się najwyższymi cenami. Jednocześnie w obrębie tego kanału odnotowano największy ich wzrost w porównaniu do roku ubiegłego. Zdecydowanym liderem wzrostu wartości był miód gryczany, który podrożał o 15,5%. Więcej o 13,8% kosztowały miody rzepakowe, a wielokwiatowe o 12,5%. Miody spadziowe ze spadzi liściastej podrożały o niecałe 10%, zaś lipowe o 9%. W przypadku pozostałych odmian miodu (spadziowy ze spadzi iglastej, akacjowy i wrzosowy) cena wzrosła o 5-6%.

Dwa kanały handlu miodem (sprzedaż bezpośrednia i detaliczna) umożliwiły pszczelarzom wprowadzenie na rynek 87,7% produktu. Pozostałą ilość miodu sprzedano w skupie hurtowym.

Tabela 6. Ceny miodu (zł/kg) w sprzedaży bezpośredniej, w skupie hurtowym i w handlu detalicznym w okresie IX-XI 2021 roku

Odmiany miodu	Sprzedaż bezpośrednia			Sprzedaż do punktów skupu			Sprzedaż detaliczna		
	min	max	Średnio	min	max	średnio	min	max	średnio
Miód wielokwiatowy	15,0	50,0	31,4	12,0	15,0	14,2	24,0	49,8	31,6
Miód rzepakowy	15,0	50,0	29,6	12,0	15,0	14,2	24,0	47,5	34,7
Miód akacjowy	20,0	45,0	34,4	18,0	25,0	22,8	35,0	52,3	42,1
Miód lipowy	20,0	45,0	35,9	18,0	23,0	20,7	30,0	59,5	42,0
Miód gryczany	24,0	60,0	37,3	18,0	24,0	20,9	29,7	60,0	42,9
Miód spadziowy ze spadzi iglastej	35,0	60,0	46,3	28,0	36,0	33,6	47,3	90,0	60,6
Miód spadziowy ze spadzi liściastej	25,0	55,0	40,7	18,0	30,0	24,0	36,0	57,4	47,9
Miód wrzosowy	38,0	100,0	65,4	30,0	50,0	45,0	64,0	102,5	89,6

7. Koszty produkcji

Niezależnie od skali prowadzonej gospodarki pasiecznej, kolejny rok z rzędu wzrosły koszty produkcji pszczelarskiej. Ich wzrost w pasiekach amatorskich wyniósł 7,4%, a w gospodarstwach zawodowych – 8,4%. W przeliczeniu na jedną rodzinę pszczelą w przypadku pasieki amatorskiej koszty produkcji wyniosły 346 zł, a w przypadku działalności towarowej 414 zł (tab. 7). W największym stopniu wartość produkcji obciążają koszty zmienne. Ich udział w pasiekach małych stanowi 84,1%, a w dużych 79,5%. Spośród wszystkich kosztów praca ma największy wpływ na uzyskiwane w pasiekach efekty ekonomiczne. W przypadku pasiek mniejszych stanowi ona prawie połowę ogółu obciążeń, zaś w działalności zawodowej niemal 1/3. Poza pracą, duże znaczenie w ekonomice małych podmiotów pszczelarskich stanowią koszty amortyzacji uli (13%) i koszty dokarmiania rodzin pszczelich (10,8%). W pasiekach zawodowych prawie 14% wydatków kierowanych jest na transport, a ok. 11% na amortyzację uli.

Koszty produkcji 1 kg miodu w pasiekach małych wyniosły ok. 28 zł, a w pasiekach dużych ok. 19 zł.

Tabela 7. Kalkulacja najważniejszych kosztów produkcji na 1 rodzinę pszczelą w zł

Wyszczególnienie kosztów		Typ pasiek			
		Amatorskie	Udział (%)	Towarowe	Udział (%)
Koszty stałe	Amortyzacja uli	45	13,0	45	10,9
	Amortyzacja sprzętu	10	2,9	20	4,8
	Amortyzacja pracowni	–	–	15	3,6
	Dzierżawa pasieczysk	–	–	5	1,2
	Suma	55	15,9	85	20,5
Koszty zmienne	Pokarmy	37,5	10,8	37,5	9,0
	Węza	12,5	3,6	15	3,6
	Matki pszczele	20	5,8	30	7,2
	Leki	17	4,9	17	4,1
	Transport	17,6	5,1	57,6	13,9
	Energia elektryczna	10	2,9	20	4,8
	Praca	167	48,3	133,6	32,2
	Materiały i inne	9,4	2,7	18,7	4,5
	Suma	291	84,1	329,4	79,5
Koszty ogółem		346	100,0	414,4	100,0
Koszt jednostkowy (1kg miodu)		27,8		19,4	

8. Handel zagraniczny na rynku miodu

W 2020 roku wyeksportowano z Polski prawie 25 tys. ton miodu (tab. 8). Import zamknął się wolumenem sięgającym prawie 37,5 tys. ton. W związku z tym poziom handlu zagranicznego na rynku miodu osiągnął najwyższą od lat skalę. Również najwięcej spośród przywiezionego zza granicy miodu pozostało na rynku krajowym. Niewątpliwie przyczyniła się do tego bardzo niska podaż krajowego produktu.

Od stycznia do września 2021 roku eksport miodu wyniósł 14,4 tys. ton, zaś import 27,7 tys. ton. W tym okresie saldo obrotów wyniosło -16,5 mln EUR. Miody z Polski sprzedawano głównie w krajach Unii Europejskiej, natomiast najwięcej kupowano na Ukrainie i w Chinach (ok. 85%) (tab. 9 i 10). Średnia cena zakupu wyniosła ok. 2 EUR/kg, zaś sprzedaży – 2,7 EUR/kg.

Tabela 8. Handel zagraniczny na rynku miodu

Okres	Eksport		Import		Saldo (eksport - import)
	Wolumen (tony)	Wartość (tys. EUR)	Wolumen (tony)	Wartość (tys. EUR)	Wartość (tys. EUR)
2020	24890,7	54873,8	37453,5	69271,1	-14397,3
I-IX 2021	14441	38440,8	27755,6	55013,7	-16572,9

Tabela 9. Eksport miodu – główne kraje przeznaczenia, wartości i ilości (I –IX 2021 r.)

Kraj przeznaczenia	Wartość (tys. EUR)	Masa (t)	Cena (EUR/kg)
	A	B	A/B
Francja	5443,2	2440,4	2,2
Hiszpania	3931,4	1680,6	2,3
Niemcy	6876,2	1607,8	4,3
Bułgaria	4290,3	1603,1	2,7
Belgia	2617,8	1276,1	2,1
Węgry	2239,4	1140,4	2,0
Grecja	2003,6	748,2	2,7
Włochy	1739,5	678,7	2,6
Wielka Brytania	2193,3	580,3	3,8
Holandia	1232,4	577,0	2,1
Rumunia	1216,1	481,3	2,5
Chorwacja	1465,6	465,8	3,1
Austria	728,7	288,6	2,5
Litwa	428,1	193,2	2,2
Słowacja	370,0	152,9	2,4
Republika Czeska	368,6	123,7	3,0
Łotwa	210,5	102,2	2,1
Dania	159,6	87,7	1,8
Stany Zjednoczone Ameryki	255,8	62,7	4,1
Irlandia	140,2	31,3	4,5
Szwecja	111,2	29,9	3,7
Portugalia	42,4	18,0	2,4
Estonia	39,5	15,2	2,6
Arabia Saudyjska	66,6	11,3	5,9
Pozostałe	270,6	44,7	6,1

Tabela 10. Import miodu – główne kraje pochodzenia, wartości i ilości (I–IX 2021 r.)

Kraj pochodzenia	Wartość (tys. EUR)	Masa (t)	Cena (EUR/kg)
	A	B	A/B
Ukraina	25850,7	13741,7	1,9
Chiny	12690,7	10030,4	1,3
Rumunia	2622,7	823,7	3,2
Litwa	1270,3	528,2	2,4
Rosja	756,6	370,0	2,0
Bułgaria	1088,7	359,8	3,0
Niemcy	3294,4	276,6	11,9
Urugwaj	395,4	189,5	2,1
Hiszpania	649,3	169,1	3,8
Belgia	348,4	159,2	2,2
Holandia	386,0	148,7	2,6
Węgry	590,0	136,4	4,3
Mołdowa	368,9	108,0	3,4
Meksyk	319,8	96,4	3,3
Argentyna	280,9	88,3	3,2
Nowa Zelandia	2627,3	72,6	36,2
Turcja	95,6	66,3	1,4
Francja	235,4	62,5	3,8
Wielka Brytania	89,1	48,9	1,8
Indie	90,2	47,2	1,9
Łotwa	145,0	43,4	3,3
Włochy	252,0	43,3	5,8
Pozostałe	566,2	145,6	3,9

9. Straty rodzin pszczelich

Upadki zimowe rodzin pszczelich odnotowane wiosną 2021 roku stanowiły 17,3% ogółu zazimowanych pni (tab. 11). Mimo, że straty były niższe o ok. 3% w stosunku do roku poprzedniego, to jednak udział rodzin, które zginęły był wysoki. Na tle kraju największe upadki miały miejsce w regionie Podkarpacia (25,4%), Małopolski (24,9%) i Śląska (24,8%). W województwie świętokrzyskim i warmińsko – mazurskim straty także przekroczyły poziom 20%. Zdecydowanie najlepsze wyniki zimowania odnotowano w województwie podlaskim, gdzie liczba rodzin pszczelich wiosną była o 8,2% mniejsza w stosunku liczby pni, które zazimowano. Poza tym regionem, również w województwie kujawsko-pomorskim i pomorskim rodziny przezimowały w znacznie większej liczbie niż w innych częściach kraju.

W trakcie sezonu pszczelarskiego w 13 województwach zgłoszono przypadki podtrucia i zatrucia rodzin pszczelich. Największe z nich miały miejsce w województwie kujawsko – pomorskim, świętokrzyskim i wielkopolskim. Związki pszczelarskie z lubuskiego, opolskiego i podlaskiego nie odnotowały zgłoszeń w tym zakresie, jednocześnie fakt ten nie oznacza, że takich zdarzeń w pasiekach nie było.

Tabela 11. Straty rodzin pszczelich w trakcie zimowania (2020/2021) i sezonu pszczelarskiego 2021 r.

Województwo	Szacunkowe straty rodzin pszczelich w trakcie zimowania (w %)		Straty rodzin pszczelich w trakcie sezonu pasiecznego
	Zakres	Ogółem	Liczba rodzin (rodzaj uprawy ewentualnie inne wydarzenia)
Dolnośląskie	od 5 do 50	17,1	25 (ostre zatrucie - rzepak oz.) 255 (podtrucia - rzepak oz.)
Kujawsko - pomorskie	od 5 do 16	10,6	4265 (podtrucia - rzepak oz., zboża, kukurydza)
Lubelskie	od 2 do 25	15,6	53 (ostre zatrucie – sady, rzepak, fasola) 212 (podtrucia - rzepak oz., uprawy jagodowe, sady)
Lubuskie	od 12 do 30	19,9	Brak zgłoszeń
Łódzkie	od 4 do 25	15,6	154 (podtrucia - rzepak oz., burak cukrowy)
Małopolskie	od 17 do 30	24,9	Brak zgłoszeń
Mazowieckie	od 3 do 25	13,2	118 (ostre zatrucie - rzepak oz.) 498 (podtrucia - sady, rzepak oz.)
Opolskie	od 20 do 30	23,6	Brak zgłoszeń
Podkarpackie	od 2 do 35	25,4	11 (ostre zatrucie – soja, rzepak oz.)
Podlaskie	od 6 do 18	8,2	Brak zgłoszeń
Pomorskie	od 10 do 30	11,1	50 (podtrucia - rzepak oz.)
Śląskie	od 15 do 30	24,8	29 (ostre zatrucie - rzepak oz.) 106 (podtrucia - rzepak oz.)
Świętokrzyskie	od 18 do 60	23,3	40 (ostre zatrucie - rzepak oz., sady) 2435 (podtrucia - rzepak oz., sady, upr. jagodowe, ogródki działkowe)
Warmińsko - mazurskie	od 7 do 30	22,2	335 (podtrucia - rzepak oz.)
Wielkopolskie	od 10 do 50	16,9	1189 (podtrucia - rzepak oz, sady, zabiegi herbicydowe w zbożach)
Zachodniopomorskie	od 10 do 20	12,8	50 (podtrucia - rzepak oz.)
Ogółem	od 2 do 60	17,3	276 - ostre zatrucia, 9549 – podtrucia

*wartość dodatkowo obejmuje dane z 1 organizacji ogólnopolskiej

10. Podsumowanie

Początek sezonu pszczelarskiego w 2021 roku charakteryzował się podwyższonymi stratami rodzin pszczelich po zimowaniu i niekorzystnymi warunkami pogodowymi. Czynniki te istotnie przełożyły się na produkcję miodu w pasiekach, a uzyskane wartości, niezależnie od rodzaju prowadzonej gospodarki pasiecznej, były niskie. Odnotowany wzrost kosztów produkcji i ograniczone przychody wynikające z niewielkiego poziomu sprzedaży znacznie wpłynęły na ekonomikę pasiek, której stabilność w ostatnich latach istotnie naruszyły analogiczne uwarunkowania. Pomimo niesprzyjającej w pszczelarstwie kondycji ekonomicznej, rokrocznie rośnie liczba nowych podmiotów i rodzin pszczelich. W bieżącym sezonie w rejestrach prowadzonych przez Inspekcję Weterynaryjną przybyło 6% producentów a liczba rodzin pszczelich zwiększyła się o 14%. Ostatecznie, według tej bazy liczba pszczelarzy wyniosła 91,1 tys., natomiast liczba rodzin pszczelich – 2,01 mln. Niestety dane z Inspekcji są obarczone błędem w związku brakiem pełnej dokumentacji w przypadku ok. 4 tys. podmiotów,

jak również ograniczoną aktualizacją danych jeśli chodzi o większość pozostałych pszczelarzy. Oznacza to pilną potrzebę uporządkowania tej bazy do stanu odpowiadającemu rzeczywistym wartościom. W pewnym zakresie w 2021 roku sytuację tę poprawiło wprowadzenie nowej formy pomocy dla pszczelarzy w postaci 20 zł do każdej przezimowanej rodziny pszczolej. Warunkiem uzyskania wsparcia w ramach pomocy de minimis w rolnictwie było załączenie do wniosku składanego w terenowej placówce ARiMR aktualnego zaświadczenia od Powiatowego Lekarza Weterynarii o rozmiarze posiadanej pasieki. Według danych przedstawionych przez ARiMR liczba złożonych wniosków wyniosła nieco ponad 23 tys. a dotyczyła 986 tys. przezimowanych rodzin pszczelich. Zatem pszczelarze, którzy aplikowali o wsparcie dokonali aktualizacji danych w weterynaryjnych rejestrach. W tym miejscu warto dodać, że wartość przekazanej producentom pomocy wyniosła 19,7 mln. zł., spośród 30 mln. zł przeznaczonych na ten cel, co oznacza, że wykorzystanie wsparcia finansowego było niższe niż zakładano. Realizacja programu w następnych latach przy równoczesnym zwiększaniu liczby składanych wniosków może przynieść pośrednią korzyść w postaci poprawy jakości bazy prowadzonej przez Inspekcję. Nie mniej jednak, poprawa stanu rejestrów powinna nastąpić zdecydowanie szybciej i niezależnie od programów skierowanych do pszczelarzy. Niezbędne są tu zdecydowane działania, bowiem operowanie na danych, które mogą odbiegać od rzeczywistego stanu, utrudnia prowadzenie analiz i formułowanie wniosków. Wydaje się, że jednym z prostszych rozwiązań jest wprowadzenie corocznej obowiązkowej aktualizacji danych przez zarejestrowane podmioty. Brak zgłoszenia powinien automatycznie uruchamiać procedurę mającą na celu wyjaśnienie zaistniałej sytuacji i w razie zaprzestania działalności skutkować usunięciem podmiotu z rejestru. Warto dążyć do rozwiązań prawnych, które umożliwią objęcie nadzorem wszystkich producentów miodu na rynku, nie tylko tych, którzy korzystają z programów pomocowych i należą do organizacji pszczelarskich. Umożliwi to wierną ocenę stanu pszczelarstwa w Polsce, jak również w razie konieczności, ułatwi procedury mające na celu ewentualne zwalczanie chorób zakaźnych pszczoł. Poza tymi działaniami konieczne jest utworzenie solidnych podstaw prawnych regulujących gospodarkę wędrowną w pszczelarstwie, zarówno w obrębie powiatu właściwego ze względu na miejsce prowadzonej działalności, jak również poza nim. Aktualnie brak możliwości odniesienia się do precyzyjnych wytycznych niesie ze sobą wiele zagrożeń, zarówno epidemiologicznych jak również ekonomicznych. Poszukiwanie pożytków i sytuowanie pasiek w terenie niezależnie od stanu jego napszczelenia ma wymierny wpływ na kondycję zarówno występujących w okolicy rodzin pszczelich oraz tych przywiezionych.

W ostatnich latach, jak i w roku bieżącym, zgłaszane były również problemy związane z brakiem przepisów odnoszących się do lokalizowania pasiek. W sytuacji, kiedy rokrocznie przybywa wielu nowych producentów oraz zauważalny jest trend zwyżkowy budownictwa mieszkalnego na terenach wiejskich, uregulowanie tej kwestii nie powinno podlegać zbędnej dyskusji. Szybkie znalezienie i wprowadzenie optymalnych rozwiązań, obejmujących zarówno interesy pszczelarzy jak również komfort życia pobliskich mieszkańców, uchroni obie strony od sporów bądź ostrych konfliktów oraz spraw sądowych, które miały i mają miejsce.

Wymienione zagadnienia nie zamykają listy aktualnych problemów i potrzeb sektora pszczelarskiego w Polsce. Nie sposób nie zauważyć, że brakuje programu skierowanego dla dużych gospodarstw pasiecznych, polegającego na wsparciu finansowym modernizacji

istniejących obiektów infrastruktury pszczelarskiej, bądź budowy nowych. Jest to czynnik istotnie ograniczający rozwój branży, a jest to o tyle ważne, że Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, który potencjalnie mógł stanowić wsparcie w tego rodzaju inwestycjach był niedostępny dla pszczelarzy nie posiadających gospodarstwa rolnego.